

**SCIENTIFIC PAPERS
OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE**
Series C
Faculty of Humanities
7 (2001)

K PŮBENÍ ČESKÉ MATICE ŠKOLSKÉ V POLSKU

Ilona Moravcová

Fakulta humanitních studií Univerzity Pardubice

ÚVODEM

Tato práce se dotýká tematiky, již autorka zpracovává ve větší připravované souhrnné studii, zabývající se českým školstvím v zahraničí (s ohledem na vybrané země bývalého prosovětského bloku). Navazuje na vlastní diplomovou práci s tématem *České školství na Volyni 1868-1936*,¹⁾ která byla obhájena na Katedře pedagogiky FF UK v Praze a v roce 1998 získala cenu prezidenta Dr. Edvarda Beneše za přínos v oboru historie 20. století. Úkolem připravované práce je uvést problematiku českého zahraničního školství zpět do obecného povědomí odborné veřejnosti a informovat o výsledcích tohoto studia.

Cílem tohoto článku je pak přinést první zprávy o výsledcích studia dosud opomíjené české školské problematiky na Volyni. Zcela záměrně je zde použit termín *opomíjená*, neboť již pouhá heuristická analýza dokazuje, že české Volyni byla věnována určitá pozornost pouze v době předválečné, a to ještě velmi omezeně, a pak až v posledních několika málo letech.

Důvodů k opomíjení problematiky volyňských Čechů bylo hned několik. V období první republiky byl tento region s českou menšinou hospodářsky méně zajímavý a politicky ožehavější než jiné české emigrantské enklávy ve světě. Proto zcela pochopitelně se pozornost obracela spíše k české menšině za oceán. V letech poválečných pak bylo zcela nepřipustné pro komunistický režim jakékoliv vědomí sounáležitosti s českou menšinou v SSSR, která navíc byla pozvána carem a v revolučních letech se stavěla spíše na bělogvardějskou stranu. Bylo proto nutno vymazat volyňské Čechy z povědomí Čechů v Československu.

Dá se říci, že toto pohnuté politické dění ovlivnilo i směr výzkumu a publikační činnost v nové vlně zájmu o volyňské Čechy po roce 1989. Práce, studie a články, které se touto problematikou zabývají, jsou téměř výlučně politicky zaměřeny. So-

1. Moravcová, I.: *České školství na Volyni 1868-1939*. Dipl. práce, Katedra pedagogiky FFUK Praha, Praha 1997.

ciologickou a pedagogickou problematikou se do současné doby nezabýval téměř žádný autor. Výjimku tvoří jen ti, kteří problém školství a vzdělávání zahrnovali pouze jako doplněk jiného, pro ně stěžejního, tématu. Podrobně byla tato problematika zpracována až v roce 1997 ve zmiňované diplomové práci, vymezující vývoj českého školství na Volyni od přílivu první velké vlny českých emigrantů až do vypuknutí druhé světové války (resp. následné reemigrace).

VOLYŇ

Volyně je historickým územím dnešní Ukrajiny. Od 10. století byla součástí Kyjevské Rusi, od konce 12. století Haličsko-volyňského knížectví, od 2. poloviny 14. století Litvy a Polska, od roku 1795 carského Ruska.

Po 1. světové válce bylo Volyňské území rozděleno mezi Polsko a Ukrajinskou SSR.

V průběhu 19. století se na Volyně vystěhoval značný počet českých kolonistů (převážně zemědělců), kteří zde založili řadu obcí a vytvořili výraznou hospodářskou a kulturní menšinu, čítající před 2. světovou válkou okolo 40 000 osob.

V nacistické okupaci Volyně (1941-1944)¹ se volyňští Češi zapojili do hnutí odporu, a po osvobození Volyně Sovětskou armádou hromadně vstupovali do čs. vojenské jednotky v SSSR. V letech 1946-1948²⁾ byla většina volyňských Čechů repatriována zpět do České republiky.

ČESKÉ MENŠINOVÉ ŠKOLSTVÍ V ZÁPADNÍ - POLSKÉ ČÁSTI VOLYNĚ

Mírovou smlouvou mezi SSSR a Polskem, podepsanou 18. 3. 1921 v Rize, došlo k rozdělení Volyně na dvě samostatné části. Východní část Volyně připadla sovětské Ukrajině, západní část Volyně náleželo Polsku.

V polské části Volyně se okamžitě po rozdělení začaly projevat snahy o obnovení českého školství, poznamenaného předválečnou rusifikací školy a válečným obdobím. České školství v polské části Volyně se rozvíjelo především prostřednictvím České matice školské (dále jen ČMS). Hlavním důvodem byla skutečnost, že tehdejší národnostně menšinová politika polské vlády neumožňovala jednotlivým národnostem zřízovat si vlastní školy s mateřským vyučovacím jazykem. Národnostní menšiny v západní (tedy polské) části Volyně si tudíž mohly³⁾ otevírat vlastní školy pouze jako soukromé instituce, nepodporované státem.

2. Srov. Malá československá encyklopedie. Praha, Academia 1987, svazek 6, s. 610.

3. O českém menšinovém školství v západní části Volyně např. in: Deset let české školy a odboru ČMS v Lucku (1929-1939), Luck 1939i.

Folprecht, J.: Čechoslováci polští. Praha, Spolek Komenský 1932.

Folprecht, J.: Československo školské obce v evropském zahraničí. Praha, ČUZ 1937.

Památník založení a desetileté činnosti ČMS v Republice Polské. Luck, ČMS Luck 1933.

Višinka, F.: O českých školách na Volyni. Otisk z výroční zprávy učitelského ústavu v Brně za rok 1930-1931.

Vaculík, J.: Reemigrace a usídlování volyňských Čechů v letech 1945-1948. Brno, PF UJEP 1984.

ČESKÁ MATICE ŠKOLSKÁ V POLSKU

Snahou našich krajanů na Volyni bylo otevření českých škol s vyučovacím českým jazykem. Náročného úkolu organizace a řízení českého školství na Volyni se ujal Česká matice školská se sídlem v Lucku, která z dobrovolných darů a za mírné podpory československých vládních orgánů, a ještě menší polských, udržovala na Volyni 13 soukromých českých škol. Vznik, vývoj a činnost této organizace nyní přiblížím v podrobném výkladu.

Vznik České matice školské

Dne 17. července 1921 se v Lucku uskutečnil Sjezd zástupců českých obcí na Volyni. Jednalo se o vůbec první shromáždění českých kolonistů z té části Volyně, která byla řízkým mírem z roku 1920 připojena k Polsku.¹⁾ Starobylé město Luck, ležící na řece Styr, bylo vybráno jako místo konání tohoto sjezdu hned z několika důvodů. Především bylo hlavním městem volyňského vojvodství, jež bylo utvořeno ze západní Volyně. Postupně od roku 1869 přijalo několik českých rodin, aby zde našly lepší existenční možnosti, mělo poměrně silné české okolí a vůbec česká menšina zde byla zastoupena i podle pracovních odvětví velmi pestře.

Programem tohoto sjezdu, kterého se zúčastnilo 135 delegátů, byla nejen snaha o hospodářskou organizaci českých osad na Volyni, ale především se jednalo o založení České matice školské v Polské republice po vzoru Ústřední matice školské v Praze. Čestným předsedou sjezdu se stal pan Prokop Maxa, vyslanec Československa v Polsku. Činným předsedou pak byl zvolen Vladimír Prajzler, místopředsedou Josef Vlk a tajemníkem Antonín Perný.

Vyslanec Maxa zde potvrdil svou návštěvu u ministra zahraničí Polské republiky a ujistil zúčastněné delegáty o tom, že polská vláda zaujímá k českému obyvatelstvu na Volyni stejný postoj jako k obyvatelstvu republiky Polské, že veškeré kulturní a hospodářské snahy Čechů polská vláda bere na vědomí a bude je i podporovat.²⁾

Poprvé zde promluvil také učitel Antonín Perný o nutnosti české školy s českým učitelem a českými učebnicemi. Rozvoj českého školství na Volyni, jakož i snahy o udržení českého národního uvědomění, byly totiž až do roku 1921 velmi neuspokojivé.

Hlavní příčinou byl především systém předválečné rusifikace škol a zároveň plánované snahy o asimilaci českého obyvatelstva. Perný jako první navrhl založení takové organizace na Volyni, která by se starala o organizaci a rozvoj českého školství, prováděla osvětu v českých osadách a napomáhala styku krajanů s původní vlastí.

Podle vlastního návrhu Perný vytyčil několik stěžejních úkolů této organizace. Za nejdůležitější považoval zřizování českých škol ve všech českých osadách, na učitelská místa dosazovat Čechy, nikoliv příslušníky jiných národností, každoročně organizovat učitelské kurzy v Praze, zakládat knihovny a vzdělávací spolky, opatřovat české učebnice a školní pomůcky, věnovat se mimoškolní osvětové práci, zřídit učitelský ústav na Volyni, finanční prostředky zajišťovat prostřednictvím

1. Sjezd Čechů v Lucku na Volyni. In: Naše zahraničí (dále jen NZ), II., 1921, s.119.

2. Srov.: Památník založení a desetileté činnosti České Matice Školské v Republice Polské (dále jen Památník...). Nákładem ČMS v Lucku, Luck 1933, s.4.

členských příspěvků, dobrovolných sbírek atd. Perný dále navrhoval, aby Matice školská měla kromě svého ústředí také odbočky v jednotlivých českých obcích.³⁾

Při sestavování stanov pro Českou matici školskou na Volyni přispěl svou pomocí také velmi známý činitel pro česko-polské sblížení, prof. Maximilián Kolaja, který přijel na Volyň prozkoumat stav zdejšího školství.

Vypracované stanovy podepsalo 26 zakládajících členů. Jmenujme z nich alespoň Josefa Vlka, Václava Balouna, Josefa Albrechta, Josefa Opočenského, Josefa Malínského, Bedřicha Šebestu, Vladimíra Prajzlera a Václava Zemana. Stanovy byly podány ke schválení přes starostvo města Luck do vojvodství, a teprve dne 4.10.1923 byly zástupcem vojevody panem Siedleckým a ředitelem oddílu bezpečnosti panem Dobrzanským s některými drobnými úpravami schváleny. **Od tohoto data se zahajuje oficiální činnost ústřední organizace České matice školské (dále jen ČMS).**⁴⁾

Realizace myšlenek Matice se však neobešla bez potíží. Úřady první školní instance, tzn. inspektoři, nebyly nově založené organizaci příliš nakloněny. To mohl být také jeden z možných důvodů, proč k oficiálnímu zahájení činnosti ČMS došlo tak pozdě, tedy prakticky až po dvou letech od podání žádosti na schválení stanov ČMS do vojvodství.

Dále fakt, že většina stávajících škol byla zařazena do sítě utrakvistických, tzn. dvojjazyčných, zapříčiňoval to, že mnohým českým učitelům hrozilo v důsledku neznalosti polského jazyka propuštění.

Československé školství mělo v Polsku právní podklad ve smlouvě o ochraně menšin mezi vítěznými mocnostmi a Polskem ze dne 28. června 1919, pak ve smlouvě československo-polské, sjednané ve Varšavě dne 23. dubna 1925.⁵⁾ Dále se vycházelo z polského zákona menšinového z roku 1924, určeného mimo jiné i pro Volyň. V článku 19 této smlouvy je uvedeno, že kandidáti učitelství, čeští občané polské státní příslušnosti, kteří nabyli učitelské způsobilosti v Polsku, popřípadě v Československu, budou podle potřeby přijímáni na učitelská místa v polských školách v Československu, nebo v českých školách v Polské republice, pod podmínkou že složí doplňovací zkoušku podle předpisů platných v ČSR, nebo v Polsku. Bude s nimi pak nakládáno jako s učiteli, kteří nabyli učitelské způsobilosti v daném státě.⁶⁾

Na základě této vyhlášky byla sepsána žádost na školní kuratorium do Rovna, aby čeští studenti učitelství byli přijati na některý z učitelských ústavů v Polsku a byl pro ně povolán učitel češtiny.⁷⁾ Další žádost se týkala starších českých učitelů odcházejících do výslužby, avšak stále schopných pedagogické činnosti, aby byli ponecháni na svých dosavadních učitelských místech, dokud je nebude možné nahradit novými kvalifikovanými učiteli.

Nezájem o učitelské povolání mezi českou volyňskou mládeží následně snižoval počty učitelů na českých matičních školách. V letech 1925-26 studovali na polských učitelských ústavech pouze 3 čeští studenti.⁸⁾ Počet českých učitelů na Volyni byl doplňován z řad studujících bývalých ruských gymnázií. Ti však neznali

3. Nutnost české školské organizace na Volyni. NZ, II., 1921, s. 177.

4. Srov.: Památník..., c.d., s.5.

5. Sbirka zákonů a nařízení, 1926, č. 56.

6. O smlouvě podrobněji in: Folprecht, J.: Československé školské obce v evropském zahraničí. ČÚZ, Praha 1937, s. 110.

7. Památník..., c.d., s. 8.

8. O nedostatku učitelů více in.: NZ, VII., 1926, s. 26-28.

českou literaturu, často ani řeč, natož dějiny, a hlavně neměli české národní citění, tudíž svým svěřencům nemohli vštěpovat lásku k vlasti. Kromě zápasu o školství se v této nelehké době prohlubovala neméně důležitá péče o dorost, neboť ten byl během války nejvíce zanedbán a morálně utrpěl.⁹⁾ Ačkoliv nelze hovořit o čisté jazykové nigramotnosti některých českých obyvatel, především mládeže a dorostu, jejich znalost českého jazyka byla mnohdy velmi slabá, omezená pouze na řeč mluvenou, nikoliv však již psanou. Systematická výuka českého jazyka prakticky neexistovala a možnosti českých učitelů vyučovat češtinu ve školách byly nedostatečné, jakož i samotný počet českých učitelů na školách neodpovídal potřebám společnosti. Soukromé vyučování v rodinách bylo jednak finančně náročné, a také nemohlo zajišťovat systematickou výuku všech dětí, které češtinu slyšely pouze od svých rodičů, neboť ve školách se hovořilo nejprve převážně rusky, pak polsky a také v kontaktu s krajany a vrstevníky se do české řeči mísily prvky ukrajinštiny a polštiny.

Možnost, aby na české školy na Volyni byli dosazováni odborně vzdělaní učitelé z Československa, byla problematická, což podotknul už na Sjezdu kolonistů vyslanec Maxa. Samotné Československo totiž v této době také pocítovalo velký nedostatek učitelů zapříčiněný nejen světovou válkou, ve které tisíce učitelů padlo, ale také tím, že po spojení Česka se Slovenskem bylo asi 4000 českých učitelů dosazeno na bývalé maďarské školy na Slovensku.¹⁰⁾

ZAHÁJENÍ ČINNOSTI ČMŠ

Dne 2. 12. 1923, tedy dva měsíce po řádném schválení stanov České matice školské, se v Lucku konala první valná schůze této organizace. Zúčastnilo se jí 192 delegátů. Na této schůzi se konaly volby do představenstva, ve kterých byli jednohlasně zvoleni: Vladimír Prajzler jako předseda správní rady, Josef Vlk jako místopředseda, Josef Albrecht jako tajemník a Václav Zeman jako pokladník. Dále bylo zvoleno 12 členů správního výboru, mezi nimiž jmenujme alespoň Václava Rezka, Václava Šorma, Vladimíra Mesnera, Václava Balouna a zástupce České besedy ve Zdobunově. Do dozorčí rady bylo zvoleno 10 členů v čele s Antonínem Perným a do revizní komise další tři členové. Členský příspěvek byl v důsledku devalvace měny stanoven na 8 kg žita. Česká matice školská začala zakládat také své pobočky (tzv. kola) v obcích západní části Volyně. Tam, kde bylo kolo Matice založeno, se ponechávalo 75% členských příspěvků v jeho prospěch a zbytek přecházel do pokladny ústředí.¹¹⁾ Později byl členský příspěvek změněn vzhledem k posílení matičního fondu na 2 zloté ročně a byl schválen návrh na konání sbírek ve prospěch Matice při různých příležitostech, především o svatbách, křtinách, zábavách atd.

Propouštění českých učitelů pokračovalo i během roku 1924. Důvodem byla většinou skutečnost, že někteří učitelé dosud nesložili polské doplňovací zkoušky,

9. Vlk, J.: Češi na Volyni. NZ, II., 1921, s. 141.

10. Malínský, J.: Lucká menšina a její škola. In: Deset let české školy a Odboru ČMŠ v Lucku (1929-1939), Luck 1939, s.6.

11. O členech správního výboru podrobně in.: Památník...,c.d., s. 6-7.

ačkoliv měli termín pro splnění vypsán až na rok 1926. Mnohé školy se v této době stávají dvojjazyčnými, polsko-českými, s převládající polštinou.

Podle smlouvy o ochraně menšin byl sice polský stát povinen otevřít menšinovou státní školu všude tam, kde národnostní menšina obyvatelstva tvořila 25% všech obyvatel obce a kde nejméně 40 dětí této menšiny bylo školou povinných.¹²⁾

Na druhou stranu však existoval fakt, že velké obce na Volyni zahrnovaly nejen české, ale i ukrajinské osady, avšak v žádné z těchto obcí nedosahoval počet Čechů jedné čtvrtiny celkového počtu obyvatelstva. To bylo důvodem k přeměně školství na utrakvistické.

Zákon dále ustanovoval, že menší školy je nutné slučovat ve školy tzv. výše organizované (zpravidla sedmitřídní), z nichž je možný přestup do škol vyšších. Polská školská nařízení vyžadovala pro školu výše organizovanou alespoň pěti učitelů a pěti vyhovujících učeben. Ve smyslu tohoto ustanovení školské úřady směřovaly proti českému školství, neboť malé české osady, které spolu málokdy přímo sousedily, byly slučovány se sousedícími školami ukrajinskými, jež se následně pod správou polských učitelů staly polskými.¹³⁾

Aby bylo zastaveno další rušení českých škol, byla počátkem roku 1925 ČMŠ v Lucku vyslána tříčlenná delegace do Varšavy k viceministru Thuguttovi, k náčelníku odboru obecného školství při ministerstvu národní osvěty panu Zawickému a generálnímu komisaři pro východní kresy (kraje) panu Smolskému, aby se seznámili s memorandem, v němž byl dopodrobna popsán stav někdejšího školství. Z jednání vyšlo najevo, že ve Varšavě neměli ani ponětí o neutěšeném stavu českého školství na Volyni, ale naopak se domnívali, že Češi mají dostatečný počet českých škol s českým učitelem a polštinou pouze jako vyučovacím předmětem. Zawický přislíbil veškerou možnou pomoc ve prospěch a rozvoj českého školství: propuštěným učitelům bylo navrženo, aby podali žádost na zpětné zařazení na učitelská místa s vyjádřením dvou až tří občanů, že si učitele přejí zpět.¹⁴⁾

Rychlost této pomoci mnohé krajany příjemně překvapila, neboť dříve k návratu učitele nestačily mnohdy ani podpisy všech obyvatel obce.

ZLEPŠENÍ STAVU ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ V ZÁPADNÍ ČÁSTI VOLYNĚ

Dosavadního předsedu Matice V. Prajzlera vystřídal ve funkci Jan Janata z Boratína a místopředsedu J. Vlka pan Václav Liška z Lucka. Zájem české veřejnosti o Matici během roku 1925 vzrostl, o čemž svědčí nárůst matičních kol na celkový počet 32.

Na schůzi správního výboru dne 1. 12. 1925 bylo potvrzeno, že v českém školství skutečně nastal obrat k lepšímu, konkrétně že dva čeští učitelé byli přesazeni z ukrajinských škol na české. Dále bylo oznámeno, že ministerstvo osvěty přičklo škole ve Zdobunově (škola České besedy, později škola ČMŠ) podporu ve výši

12. Problematiku otevírání matičních škol více zmiňuje: Višinka, F.: O českých školách na Volyni, Otisk z výroční zprávy učitelského ústavu v Brně za rok 1930-31, s.8.

Vaculík, J.: Reemigrace a usídlování volyňských Čechů v letech 1945-1948. Brno 1984, s. 38.

13. Podrobně in: Auerhahn, J.: Rozbor jazykového zákona. NZ, V., 1924, s. 169-170.

14. Srov.: Višinka, F.: c.d., s. 8.

1000 zlotých. Bilancí činnosti Matice za rok 1925 byl skutečně shledán zlepšený stav českého školství, pokud by však byl dostatečný počet českých učitelů, mohl by se celkový stav školství považovat dokonce za uspokojivý.¹⁵⁾

Na schůzi správního výboru ze dne 12. 2. 1926 v Lucku bylo prohlášeno, že na státních českých školách vyučuje 22 českých učitelů a další tři jsou příslibeni. Nařízením školních úřadů se povolila jako vyučovací jazyk čeština, přičemž ve státním jazyku je vyučováno polštině a zeměpisu a dějepisu Polska. Dále bylo uděleno právo na zakládání matečních škol a právo na státní podporu pro tyto školy na základě česko - polské smlouvy ze dne 23. 4. 1925. Rovněž se postupně zakládaly veřejné knihovny a v jednotlivých odborech se konaly přednášky s cílem zvýšit zájem o činnost Matice. Během roku 1925 byly otevřeny první dvě mateční školy, které si obce vydržovaly samy, a to školy v Jezírku a Moskovštině. Významnou akcí v činnosti Matice za rok 1926 byla účast na VIII. všesokolském sletu v Praze. Česká výprava z Volyně zde byla vřele přijata a kontaktem s původní vlastí si tak mohla posílit své národní cítění.¹⁶⁾

V pořadí pátá výroční valná schůze ČMŠ se konala 21. 1. 1927, tentokrát v Rovně. Hovořilo se o činnosti Matice za uplynulý rok, v němž bylo dosaženo některých konkrétních změn. Především počet matečních odborů se zvýšil na 44 s 1500 členy. Otevřeno bylo pět nových matečních škol, ačkoliv státní podpora pro ně byla odmítnuta. Rozpočet pro rok 1927 byl stanoven na částku 9400 zlotých. Připravovala se spolupráce ČMŠ s časopisem *Hlas Volyně*, což byl velmi dobrý krok při řešení snah ČMŠ o vlastní časopis s výchovným charakterem, který by odpovídal účelu a činnosti organizace. Dalším kladným krokem v činnosti Matice během roku 1927 bylo uspořádání kursu českého jazyka pro české učitele, intervence u Ministerstva školství a národní osvěty ČSR, které následně darovalo pro mateční školy učební pomůcky, a dohoda o sestavení české čítanky pro školy v Polsku školním inspektorem panem Vondráčkem z Prahy, který již sestavil podobné učebnice pro Jugoslávii.¹⁷⁾

Ačkoliv v článku 21 smlouvy z roku 1925 je stanoveno, že o vhodné pomůcky a čítanky pro veřejné školy se postará každý z obou států a že žádná škola nemůže být ustanovena bez čítanek, učebnic a učebních pomůcek, které jsou předepsány a jsou nezbytné pro pravidelný chod vyučování, české učebnice vydané v Polsku neexistovaly.¹⁸⁾ Proto se využívalo knih, které obstarávala ČMŠ v Lucku ze státního nakladatelství v Praze. Ze slabikářů byl nejvíce rozšířen starší Frumar - Jursův slabikář vydání B. Z nových používalo několik škol Kožíškův slabikář Poupata. Ve starších ročnících se nejvíce využívalo při čtení Jursovy trojdílné čítanky. Jako pomůcek při vyučování pravopisu se využívalo Mullerových cvičebnic jazyka českého a pro vyučování matematiky Matolínových početnic.¹⁹⁾

Je samozřejmé, že tyto učebnice nemohly postačovat potřebám žáků a učitelů na českých školách v Polsku. Kriticky ovšem musíme přiznat, že první návrh na sestavení samostatné volyňské čítanky, která by obsahovala například dějiny čes-

15. O činnosti ČMŠ za rok 1925 více in: *Památník...*, c.d., s. 9-13.

16. O činnosti ČMŠ za rok 1926 více in: *Památník...*, c.d., s.13-14.

17. *Památník...*, c.d., s.16 a o činnosti ČMŠ za rok 1927 více s. 14-16.

18. Srov.: *Folprecht, J.*: c.d., s. 111.

19. O učebnicích velmi pěkně in: *Višinka, F.*: c.d., s.13-14

a dále in: *NZ*, VI., 1926, s. 33.

kého vystěhovalectví na Rus, stručné dějiny českého národa, Ruska i Polska, ukázky českého písemnictví či národní písně a básně, byl vznesen již roku 1919 učitelem Antonínem Jenne. Po téměř deseti letech byl tedy opět obnoven návrh na sestavení samostatné volyňské čítanky, který roku 1919 nemohl být v důsledku špatné politické situace uskutečněn.

Záhy rovněž započaly první diskuse o potřebě hospodářské školy na Volyni, která by navázala nejen na tradici dobrého českého zemědělství, ale hlavně zvyšovala jeho úroveň a předávala tak získané poznatky a zkušenosti dalším generacím. Snahy o její založení se však během následujících let setkávaly s různými problémy po stránce organizační, finančního zabezpečení, materiální atd. Samotnému otevření hospodářské školy na Volyni (Střední zemědělské školy) nakonec zabránila 2. světová válka, jež se znatelně dotkla i Volyně, a k dosažení tohoto dlouholetého cíle nakonec nikdy nedošlo.

Na výroční valné schůzi v Lucku dne 28. 2. 1928 se sešlo mnoho krajanů, což svědčí o stoupajícím zájmu o ČMŠ. Proto se Matice rozhodla založit v Lucku svůj odbor (pobočku - kolo), který již na své druhé schůzi dne 14. 10. 1928 jednal o založení české školy pro Luck a nejbližší okolí.²⁰⁾ To tvořily především české obce Kněhyninky, Miluše, Omelaniky, Čertice, Liplany, Lidavka, Hušče, Josefín, Teremno, Lipiny, Stromovka a Boratín. Žádná z těchto obcí však neměla čistě českou školu, ačkoliv si v době osídlování z vlastních prostředků školní budovy postavily. A tak i v samotném Lucku byly započaty snahy vybudovat samostatnou českou školu s vyučovacím českým jazykem.

Z výroční zprávy této schůze dále vyplývá, že počet matečních odborů (kol) stoupl na 49 se 1870 členy. Vykonány byly dvě cesty do Varšavy, sedm do kuratoria a zároveň bylo učiněno několik intervencí na inspektorátě v Dubně, Rovně a Zdobunově. Uskutečněna byla také prázdninová výprava 58 volyňských dětí do Československa pod vedením učitele Josefa Vlka a slečny Janatové. Matice je již v této době považována za seriózní organizaci a je na ní brán náležitý ohled.²¹⁾

Zhodnocen byl průběh kurzů českého jazyka v roce 1927, kterých se zúčastnilo 39 učitelů a učitelek, mezi nimiž bylo 6 národnosti polské a 2 národnosti ukrajinské. Na těchto kurzech přednášel prof. Kolaja a odborný profesor Stanislav Vrána, budoucí ředitel Baťových pokusných škol. Ministerstvo školství a národní osvěty ČSR věnovalo volyňskému učitelstvu pedagogickou knihovnu. Ti již sami z vlastní iniciativy odebírali některé české odborné pedagogické časopisy, jako například časopis Pedagogické rozhledy, Školské reformy a Komenský. Zájem o českou četbu se zásluhou Matice celkově zlepšil, do provozu bylo zavedeno kromě několika knihoven i putovní kino s českými filmy. Pěti matečním školám byla konečně udělena státní podpora ve výši 7500 zlotých, což znamenalo povýšení významu české školy v Polsku. Rozpočet na rok 1928 měl bilanci 19 200 zlotých. Byly provedeny volby do hlavní správy a zvoleni tito občané: Vladimír Mesner předsedou, Václav Liška místopředsedou, Josef Opočenský neplaceným jednatelem, Josef Albrecht tajemníkem a Aug. Trnavec pokladníkem. V květnu 1928 byla ČMŠ přidělena státní podpora na činnost všech matečních škol ve výši alespoň 300 zlotých. Dále věnovala paní Pošepná z Varšavy pro ČMŠ dar ve výši 500 zlotých, které byly Maticí

20. Hubal, V.: Vývoj školy. In: Deset let české školy a Odboru ČMŠ v Lucku (1929-1939). Luck 1939, s. 26.

21. O činnosti ČMŠ za rok 1928 podrobně in: Památník., c.d., s. 17-22.

určeny pro vyučování nemajetných žáků matičních škol. Mezi tytéž školy byly rozděleny knihy a obrazy darované od spolku Komenský v Praze.²²⁾

Dne 3. ledna 1929 bylo zahájeno vyučování na soukromé matiční škole v Lucku.²³⁾ Jak již bylo uvedeno, v samotném Lucku a jeho okolí byl značný počet Čechů, kteří neměli možnost posílat své děti do českých škol. Jedinou čistě českou školu pro celé okolí se tedy stala škola ČMŠ v Lucku.²³⁾

O tři měsíce později, v dubnu, se konala další (již osmá) řádná valná schůze ČMŠ, tentokrát však ve Zdobunově. Předseda Mesner zde jako první podal kromě jiného návrh, aby Matice byla rozdělena na jednotlivé sekce, a to: učitelskou, finanční, právní, organizační a publikační, a aby jak v ústředí, tak i v odborech byly zavedeny pamětní knihy. Rozpočet na rok 1929 byl schválen ve výši 21 230 zlotých. Počet odborů se zvýšil na 50 s 1985 členy.

V polovině srpna byla zveřejněna zpráva, že někteří z českých učitelů dosáhli požadované učitelské kvalifikace a někteří byli osvobozeni od zkoušek. Lhůta k dosažení učitelské kvalifikace byla českým učitelům prodloužena ještě o tři roky. Ministerstvo školství a národní osvěty ČSR souhlasilo také s tím, aby byl vypracován jednotný rozvrh hodin češtiny pro veškeré školy s českým žactvem.²⁴⁾ Jednalo se vlastně o jakési základní, či spíše orientační osnovy českého jazyka, ve kterých se ČMŠ snažila o zavedení systematičnosti a posloupnosti ve výuce. Dosavadní vyučovací metody byly totiž velmi různorodé. Podmíněny byly především vzděláním učitelů, počtem žactva a také vybavením škol. Za zmínku stojí metoda vyučování českému jazyku. V první třídě byla metoda čtení vázána na slabikář. Převládala tedy metoda fonomimická a zapisovací.²⁵⁾ Vzhledem k příbuznosti polského jazyka s češtinou činil dětem velké potíže český pravopis, takže většina času určená pro výuku českého jazyka se soustředila na pravopisná cvičení a diktáty. Jen velice zřídka se pozornost soustřeďovala také na sloh. Prospěch se známkoval podle původních ruských norem: nejlepší známkou je 5, nejhorší 1.

Činnost Matice v roce 1930 byla zahájena schůzí správního výboru dne 21. února. Delegáti z několika matičních odborů poukázali na finanční tíseň jednotlivých škol. Finanční rozpočet na tento rok činil 20 300 zlotých.

Na valné schůzi ČMŠ dne 30. 3. 1930 v Rovně byly uctěny osmdesáté narozeniny prezidenta Masaryka. Od ministerstva školství ve Varšavě dostala Matice podporu ve výši 4 500 zlotých, avšak pouze pro školy v okrese dubenském. Rovněž bylo získáno stipendium pro jednoho českého žáka na státním učitelském ústavu v Ostrogu ve výši 210 zlotých čtvrtletně. Rýsovala se též naděje, že nedostatek učitelů bude v nejbližší době zmírněn, neboť na učitelském ústavu v Lucku studovalo dalších 11 Čechů. V následujícím roce 1931 se přihlásili tři absolventi luckého učitelského ústavu na jednoroční učitelský kurz do ČSR. Dále za pomoci Zemské ústředny práce bylo v Čechách umístěno 6 chlapců do učení a z knih darovaných Maticí byly sestaveny putovní knihovny pro obce, kde dosud knihovny nebyly zřízeny.²⁶⁾

22. O členech správní rady více in: Památník..., c.d., s. 17-18.

23. Hubal, V.: c.d., s. 24.

24. O činnosti ČMŠ za rok 1929 více in: Památník..., c.d., s. 21.

25. Srov.: Višinka, F.: c.d., s. 13.

26. O činnosti ČMŠ za rok 1930 více in: Památník..., c.d., s. 21-24.

Schůze správního výboru dne 3. 8. 1930 v Lucku se zúčastnilo také 30 učitelů, účastníků kurzů českého jazyka, a zároveň i ředitel M. Kolaja, který podal informaci o průběhu těchto kurzů. Učitel Křivka na této schůzi navrhnul, aby učitelé absolventi učitelských kurzů měli přednost při obsazování matečních škol. Rovněž zde bylo oficiálně prohlášeno, že učitelé založili *Sdružení učitelů státních a soukromých škol* na Volyni a bylo vyhověno žádosti, aby jeden z jejich členů se stal zároveň členem výboru ČMŠ. Myšlenka založit vlastní učitelský spolek za účelem podpory výuky českého jazyka vznikla mezi učiteli po založení Matice a zavedení povinného vyučování češtiny na českých školách. Hlavní impuls byl pravděpodobně vznesen na kurzech českého jazyka pořádaných v Lucku v letech 1927 až 1930.

Na těchto kurzech se aktivně podíleli pan M. Kolaja, profesor na průmyslové škole v Brně, a předseda česko-polského spolku v Brně, a dále Dr. František Višínska. Vypracovány byly osnovy pod názvem *Sdružení učitelů státních a soukromých škol na Volyni*. Počet členů Sdružení v druhé polovině roku 1932 dosáhl čtyřiceti učitelů.

Během dvou let trvání tohoto Sdružení byly uspořádány čtyři pedagogické konference a konaly se dvě řádné valné schůze. Sdružení spolu s Maticí pracovalo na rozvoji osvěty a národního vědomí a za spolupůsobení obou těchto spolků bylo zlepšeno hmotné postavení učitelů na soukromých matečních školách. Matice na oplátku půjčila Sdružení pedagogickou knihovnu věnovanou Ministerstvem školství a národní osvěty v Praze a pomáhala zahájit přípravné práce pro vydání nových českých učebnic.²⁷⁾

Valné schůze ČMŠ konané dne 1. 3. 1931 v Lucku se zúčastnilo kromě 61 pozvaných členů také 14 hostů, mezi nimiž byl delegát Varšavské besedy Koláček a knihkupec na Kladně Skalický. Skalický na této schůzi vyslovil podporu Matice spolkem Komenský a odevzdal předsedovi Vladimíru Mesnerovi návrh Národní rady československé na založení českého knihkupectví na Volyni. Rok 1931 byl pro činnost Matice velmi náročný. Vlivem světové hospodářské krize hrozil většině matečních škol zánik, neboť finanční příspěvky na jejich zdárný chod byly již vyčerpány a podpora ze strany státu zatím nepřicházela. Některé mateční školy se proto obracely o pomoc na ústředí v Lucku. To však také nebylo schopno těmto žádostem vyhovět, a tak se Matice obrátila o pomoc na Ministerstvo školství a národní osvěty v Praze, které ji následně předalo spolku Komenský. Spolek Komenský byla organizace, jejímž cílem bylo podporovat československé školství v zahraničí.

Tento spolek se po exkurzi některých svých členů na Volyn (např. místopředsedy odboru *Komenský* na Kladně pana A. Roučka) rozhodl věnovat část svých nákladů na české soukromé (tzn. mateční) školství, a tím přispěl k jeho záchraně.

V roce 1931 zavítal do polské Volyně český ministerský rada Dr. Josef Folprecht a prohlédl si za účasti místních školních úřadů některé soukromé i veřejné školy. Své zkušenosti z pobytu na Volyni otiskoval v českých novinách (především v časopise *Naše zahraničí*). Soubornou publikaci o životě Čechů na Volyni vydal nákladem spolku Komenský v Praze roku 1932 pod názvem *Čechoslováci polští*.²⁸⁾

27. Fícek, V. - Křivka, A.: Sdružení českých učitelů. In: Památník založení a desetileté činnosti České Matice školské v Republice Polské. Nákladem ČMŠ v Lucku, Luck 1933, s. 53.

28. O činnosti ČMŠ za rok 1931 více in: *Památník*.,c.d., s. 24-27.

Ačkoliv rok 1932 začal pro Matici na schůzi správního výboru dne 19. února nepřijemným sdělením o restrikci pěti učitelských míst a uzavření tří českých veřejných škol, podařilo se prvotnímu zklamání předejít díky intervenci vyslanectví ČSR ve Varšavě, dále díky intervenci poslance Meduny na Ministerstvu školství a národní osvěty v Praze a předsedy Matice Mesnerovy na vojevodství. Všechny zavřené školy byly znovuotevřeny a propuštění učitelé přijati zpět na svá místa.

V průběhu roku pak byla schválena změna stanov ČMS, která nese nový název *Česká Matice Školská v Republice Polské*. Přes stálou hospodářskou krizi se příjmy matice díky několika darům značně zvýšily. Člen odboru Matice v Lucku Jan Petříček se zavázal každoročně věnovat ve prospěch ČMS dobrovolný příspěvek ve výši 60 zlotých. Jeho rozhodnutí později podpořil další z členů Jan Vlk, který se rozhodl také odvádět částku 60 zlotých ročně do pokladny Matice.²⁹⁾

Výroční (již desátá) řádná valná schůze ČMS se konala dne 6. 3. 1932 ve Straklově u Dubna. Matice se zde mohla pochlubit mimo jiné otevřením další matiční školy, tentokrát v Omelanštině. Dále rozhodnutím, že Matice bude vyplácet učitelům matičních škol služné celkové a obce dle možnosti budou přispívat měsíčně.

Z toho tedy vyplývá, že učitelé od této doby již nebyli závislí na přispěvcích občanů a nemuseli se osobně domáhat svých platů. Učitelé pobírali služné od obcí, s nimiž uzavřeli smlouvu, ve výši 100-160 zlotých měsíčně. Obce měly za povinnost dodávat do škol otop, zajistit dostatečné osvětlení, poskytovat učiteli byt, kupovat učební pomůcky. Matice přispívala školám tím, že se snažila na Ministerstvu náboženského vyznání a národní osvěty ve Varšavě zajistit finanční podporu. Dále navázala styky se spolkem Komenský v Praze, od něhož dostávala pravidelné finanční příspěvky.³⁰⁾ Předseda Mesner osobně navštívil všechny matiční školy a vyjednal s jednotlivými obcemi výši těchto příspěvků. Ty závisely na úrovni dosaženého vzdělání, době učitelské praxe a rodinných poměrech učitelů. V obci Sedmihřany si občané vystavěli z vlastních prostředků vhodnou budovu pro matiční školu, avšak ještě do této doby existovaly obce (Mesner hovoří o 60 českých obcích³¹⁾), kde se češtině vůbec nevyučovalo.

V tomto roce se také pozitivně rozvíjela činnost *Sdružení učitelů státních a soukromých škol*. Předseda této organizace VI. Fíček upozornil, že Sdružení usiluje o povznesení češtiny a hodlá vypracovat program učiva.

Dále jednotlivé okresy, ve kterých se nacházely matiční školy, udělovaly ze svých fondů těmto školám na hospodářské potřeby tutéž podporu jako školám státním.

Ve školním roce 1933 vydržovala Matice 13 soukromých českých škol a měla své odbory (pobočky - kola) v 69 obcích. Nebylo ovšem pravidlem, že v obci, kde byl zřízen odbor Matice, se zákonitě musela nacházet také škola a naopak.

Jedna ze soukromých českých škol patřila Besedě Zdobunovské. Dále bylo v této době na Volyni 10 česko-polských veřejných obecních škol a 25 veřejných polsko-českých škol.

Všem 13 soukromým školám byla Ministerstvem náboženského vyznání a veřejné osvěty ve Varšavě udělena státní podpora ve výši 2 300 zlotých pro školní rok 1930-31, pro školní rok 1931-32 to bylo 1 200 zlotých.

29. O činnosti ČMS za rok 1932 více in: *Památník...*, c.d., s. 28-33.

30. Srov.: *Višinka, F.*: c.d., s. 14.

31. *Památník...*, c.d., s. 28.

Matičních škol Matice školské v Lucku bylo tedy spolu se školou zdolbunovskou celkem 13. Učitelé na nich byli až na jednoho (v Českých Ozeranech) všichni Češi.³²⁾ Matiční škola v Rovně byla v tomto roce rozšířena na sedmitřídku o třech učitelích a v Lucku na šestitřídku o dvou učitelích. Počet všech dětí v soukromých českých školách za rok 1933 činil 564. O vánočních svátcích pořádala ČMŠ další kurz českého jazyka, a to v době od 27. 12. 1933 do 5. 1. 1934, kterého se zúčastnilo 38 posluchačů. Na kurzu přednášel Dr. Josef Kurz, lektor českého jazyka na varšavské univerzitě, a dva čeští učitelé Josef Kredba a Václav Švarc. Kurz byl finančně zabezpečen Ministerstvem školství a národní osvěty v Praze.³³⁾

Jak již bylo řečeno, československé školy v Polsku byly jednak *soukromé* (tzn. školy *České matice školské*), a jednak *veřejné, státní*, a to česko-polské a polsko-české.³⁴⁾

ŠKOLY ČESKÉ MATICE ŠKOLSKÉ

Česká Matice Školská byla kulturní organizací, založenou na účelem podporování snah krajanů po vzdělání. Její možnosti kulturního působení byly rozsáhlejší než jen zakládání a vydržování matičních škol, ačkoliv hlavní činnost Matice se rozvíjela především v oboru školství. Příčiněním ČMŠ byla založena řada matičních škol v obcích, kde státní škola pro nedostatek dětí nemohla být zřízena.

Jde o tyto školy (statistika z let 1934/35-36):³⁵⁾

1. LUCK (újezd Luck)

V době založení školy v roce 1929 sem docházelo pouze 15 dětí. Jejich počet postupně narůstal tak, že ve školním roce 1931-32 jich bylo 30, v roce 1933-34 již 70, v roce 1934-35 se počet žáků zvýšil na 130, v roce 1935-36 na 154 a ve školním roce 1936-37 dosáhl 170.

V této české obecné škole (polsky *powszechna*) byli žáci většinou pravoslavného vyznání, 36 z nich bylo římských katolíků, 25 evangelíků a 4 baptisté. Téměř všechny děti byly národnosti české, jen 3 ruské a 2 německé. Všechny děti měly polskou státní příslušnost. Výše školného činila až 35 zlotých ročně. Jestliže do školy chodilo z jedné rodiny více dětí, platili rodiče jen 50 zlotých ročně.

Matiční škola v Lucku si právem zasluhuje větší pozornost z hlediska svého vzniku, vývoje, správy atd. V této práci je jí tedy věnován samostatný oddíl.

2. ROVNO (újezd Rovno)

V Rovně na Volyni byla roku 1926 založena soukromá čtyřtřídní česká škola. V sedmi postupných ročnících se zde probíralo učivo platné pro sedmitřídní polské školy, tzv. výše organizované národní školy. Působili zde tři učitelé a dva katechetové. Jak již bylo dříve řečeno, polské školské předpisy totiž vyžadovaly pro školu výše or-

32. Folprecht, J.: Čechoslováci polští. Spolek *Komenský* v Praze, Praha 1932, s. 38.

33. Hlas Volyně, 1934, roč. 9, č. 17, s. 1.

34. Folprecht, J.: Československé školské obce v evropském zahraničí. Čsl. Ústav Zahraničí, Praha 1937, s. 111.

35. O jednotlivých matičních školách velmi podrobně in: Folprecht, J.: c.d., s. 111-116.

ganizovanou (naši obecnou a měšťanskou) nejméně pěti učitelů. Tuto čtyřtřídní soukromou školu v Rovně navštěvovalo ve školním roce 1934-35 celkem 90 žáků.

V jedné třídě (učebně) se učil první a druhý postupný ročník, ve druhé třídě třetí a čtvrtý postupný ročník, ve třetí třídě pátý a šestý ročník a ve čtvrté třídě sedmý ročník. Polským předmětům se vyučovalo ve druhém postupném ročníku 5 hodin týdně, ve třetím až šestém 8 hodin týdně a v sedmém ročníku 7 hodin týdně.

Žáci měli většinou polskou státní příslušnost (kromě čtyř) a národnost českou. Z náboženského vyznání převažovalo pravoslaví, 15 žáků bylo evangelíků a 23 katolíků.

Byla zde také rozsáhlá školní knihovna, která čítala 261 svazků knih. Knihovna odboru Matice měla 763 svazků a knihovna Sokola 86 svazků a 30 loutkových her. Z Československa se odebíralo 18 periodik (mimo jiné *Venkov, Hvězda, Krajan, Národní politika*).

Do střední školy se z českých soukromých škol přijímali žáci na základě přijímací zkoušky jako ze škol ostatních. Vysvědčení ze sedmé třídy bylo stejně právoplatné jako z každé řádné školy sedmitřídní.

3. ZDOLBUNOV (újezd Rovno)

Sedmitřídní soukromá škola ve Zdolbunově, založená *Českou besedou*, byla umístěna v prostorné a účelné, ve školním roce 1934-35 dokončené budově České matice školské. Byla vystavěna péčí tamějších krajanů, s podporou spolku *Komenský* v Praze a dalších institucí.

V pěti školních učebnách bylo vyučováno sedm postupných ročníků. Pravidelně sem docházelo ve školním roce 1934-35 celkem 157 žáků, ve školním roce 1935-36 na 184 žáků a ve školním roce 1936-37 na 151 žáků. Na této škole působilo pět učitelů, tedy přesně podle platných polských školních předpisů.

Většina dětí byla vyznání pravoslavného, všechny děti byly národnosti české a kromě tří dětí s československou státní příslušností byly všechny ostatní státní příslušnosti polské.

Polským předmětům se vyučovalo ve druhém a třetím ročníku 6 hodin týdně, ve čtvrtém ročníku 5 hodin týdně, v pátém a šestém ročníku 9 hodin týdně a v sedmém ročníku 8 hodin týdně.

Také Zdolbunov se mohl chlubit rozsáhlou knihovnou. Ve školní žákovské knihovně se nacházelo na 287 svazků knih, v učitelské 111 svazků knih, *Česká beseda* měla ve své knihovně 620 svazků a *Sokol* 300 svazků knih. Velký počet výpůjček zde nesporně svědčil o snaze českých krajanů udržet si českou řeč a české národní povědomí.

Tato tři města patřila k největším na území volyňského vojvodství. Snahou našich volyňských krajanů bylo zřídit v jednom z těchto měst hospodářskou střední školu. Tento zájem byl podporován i krajanů z Čech, avšak nikdy nebyl z nejrůznějších příčin zrealizován. Není možné zmiňovat zde obšírné důvody tohoto neúspěchu, ale za zmínku stojí alespoň výstižná slova Dr. Josefa Folprechta, který ve své knize *Československé školské obce v evropském zahraničí*, vydané v Praze nákladem Československého ústavu zahraničního roku 1937, k tomuto problému uvádí:

Česká volyňská menšina, menšina kulturně a hospodářsky značně vyspělá, která vyvinula silnou odolnost vůči asimilaci, ale také naprostou loajalitu dříve k ruskému, nyní k polskému státu, střední školu nezbytně potřebovala.

Myšlenka otevření odborných škol, zvláště školy hospodářské (alespoň dvouleté), na niž se pomýšlelo již několik let, však nikdy nedosáhla naplnění. Českým krajanům na Volyni se až do reemigrace nepodařilo přes nespornou snahu českou střední školu zřídit.

4. SEDMIHRANY (újezd Rovno)

Česká soukromá škola matiční v Sedmihranech byla otevřena mezi posledními z matičních škol. Přesné datum dobové materiály neuvádějí. Známo je jen to, že do čtyř postupných ročníků sem chodilo celkem 16 žáků české národnosti. V prvním postupném ročníku bylo 8 žáků, ve druhém 3 žáci, ve třetím 2 a ve čtvrtém 3 žáci). Všichni žáci byly státní příslušnosti polské, národnosti české a pocházeli většinou z rolnických rodin.

Škola měla jednu učební místnost, ve které učil pouze jeden učitel. Ve školním roce 1935-36 navštěvovalo školu pouze 12 žáků, proto byla zrušena a české děti přestoupily do státní polsko-české školy v blízkém Hlinsku. Již ve školním roce 1935-36 však byla otevřena nová matiční škola, a to v **ZÁVIDOVĚ**.

5. NOVOSTAVCE (újezd Ostroh)

Jednotřídní matiční školu v navštěvovalo ve školním roce 1934-35 celkem 19 žáků (v prvním ročníku bylo 5 žáků, ve druhém 4, ve třetím 4 a čtvrtém ročníku 6 žáků). Ve školním roce 1935-36 se celkový počet žáků zvýšil na 21. Žáci pocházeli z rolnických rodin, všichni byli polské státní příslušnosti a národnosti české. Pouze dva žáci byli z ukrajinských rodin. Náboženství pravoslavného bylo 15 žáků, zbylí čtyři žáci byli vyznání baptistického.

6. ÚJEZDCE (újezd Dubno)

Na jednotřídní matiční škole v Újezdcích, založené roku 1928, bylo ve školním roce 1936-37 celkem 29 žáků (v prvním ročníku 7 žáků, ve druhém 3, ve třetím 13 a ve čtvrtém 6 žáků).

Všechny děti byly národnosti české a státní příslušnosti polské. Pravoslavných bylo 21 žáků, 5 žáků bylo vyznání baptistického. Školní budova v Újezdcích patřila k soukromému majetku. Platilo se zde školné ve výši 20 zlotých ročně. Na škole působil jen jeden učitel.

7. ČESKÉ DOROHOSTAJE (újezd Dubno)

V českých Dorohostajích byla jednotřídní česká soukromá matiční škola také se čtyřmi postupnými ročníky. První ročník navštěvovalo ve školním roce 1936-37 celkem 7 žáků, druhý ročník 6 žáků, třetí ročník 10 žáků a čtvrtý ročník 7 žáků.

Dohromady bylo tedy na škole 30 žáků. Děti byly čistě české národnosti a státní příslušnosti polské. Většina dětí byla náboženství pravoslavného, jen tři děti byly katolíci. Školní budova v Českých Dorohostajích patřila obci, školné se zde platilo ve výši 1 zlotý měsíčně a ve školní knihovně si krajané mohli zapůjčit na 75 svazků knih.

8. JEZÍRKO (újezd Dubno)

V obci Jezírko bylo na jednotřídni české soukromé matiční škole ve školním roce 1934-35 ve čtyřech postupných ročnících celkem 25 žáků (v prvním ročníku byli 4 žáci, ve druhém 7 žáků, ve třetím 9 a ve čtvrtém 5 žáků). Děti byly národnosti české, státní příslušnosti polské, náboženství shodně pravoslavného a katolického a pocházely z rolnických rodin. V Jezírku byla škola založena již roku 1925. Výše školného zde byla stanovena na 15 zlotých ročně. Ve školní knihovně se nacházelo 98 svazků knih a ve veřejné knihovně dalších 68 svazků.

9. BURŠOVKA (újezd Dubno)

Jednotřídni soukromá matiční škola v Buršovce byla založena roku 1929. Ve školním roce 1935-36 sem pravidelně docházelo celkem 25 žáků (v prvním ročníku 8, ve druhém 5, ve třetím 10 a ve čtvrtém ročníku 2 žáci).

Všechny děti byly národnosti české, státní příslušnosti polské, náboženství katolického (14 dětí) a pravoslavného. Při škole se konaly večerní kurzy pro dospělé. Školné činilo ročně 12 zlotých a ve školní knihovně se půjčovalo na 100 svazků knih.

10. MOSKOVŠTINA (újezd Dubno)

V byla již roku 1924 otevřena jednotřídni matiční škola, kterou ve školním roce 1936-37 navštěvovalo celkem 26 žáků ve čtyřech postupných ročnících, přičemž v prvním ročníku byli 3 žáci, ve druhém 6 žáků, třetím 9 žáků a ve čtvrtém 8 žáků. Rodiče všech žáků byli Češi, státní příslušnosti polské a náboženství většinou pravoslavného. Ve škole byl na velmi dobré úrovni kroužek sborového zpěvu. Školné zde činilo 15 zlotých ročně a ve školní knihovně si krajané mohli zapůjčit 147 svazků knih. Škola byla v obci založena již roku 1896, roku 1924 však byla přeměněna ve školu matiční.

11. BOCÁNOVKA (újezd Dubno)

Na škole v Bocánovce, založené roku 1890, bylo ve školním roce 1936-37 pouze 13 žáků české národnosti a jeden Ukrajinec. Rodiče žáků byli polské státní příslušnosti a náboženství většinou pravoslavného. Žákovská knihovna měla k dispozici 145 svazků knih. Školné se platilo ve výši 4 zlotých a 25 grošů měsíčně. Školní budova patřila obci, nikoliv Matici, škola byla jednotřídni a vyučoval zde jeden učitel. Pod správou ČMŠ přešla tato škola roku 1931.

12. OMELANŠTINA (újezd Rovno)

Jednotřídni soukromá škola v Omelanštině byla založena roku 1931. Ve školním roce 1936-37 zde vyučoval jeden učitel ve čtyřech postupných ročnících celkem 37 českých žáků, (v prvním ročníku bylo 8 žáků, ve druhém 9 žáků, ve třetím 11 a ve čtvrtém 9 žáků). Děti byly náboženství vesměs pravoslavného. Ve školním roce 1935-36 byla v Omelanštině dokončena stavba nové, sedmitřídni školní budovy. Byla to vůbec první sedmitřídni škola pro děti z volyňského venkova.

Do školy chodili čeští žáci nejen z Omelanštiny, ale i z okolí, neboť sedmitřídni škola byla v Polsku školou budoucnosti a byla podmínkou pro další vzdělání žac-

tva. Byla zde také rozsáhlá školní knihovna, která čítala obdivuhodných 285 svazků knih. Školné bylo určeno ve výši 18 zlotých ročně.

13. ČESKÉ OZERANY (újezd Luck)

V Českých Ozeranech bylo ve školním roce 1935-36 a 1936-37 na jednotřídni české soukromé škole matiční celkem 30 žáků. Děti byly národnosti české, státní příslušnosti polské a náboženství většinou pravoslavného (pět evangelíků, tři katolíci). Ve školní knihovně bylo uloženo na 118 svazků českých knih a 80 svazků knih polských. Škola byla založena ozeranskou obcí již roku 1912, později (roku 19³¹) přešla ve správu Matice. Školné činilo 1 zlotý měsíčně za dítě.

Souhrn:

Na těchto 13 školách České matice školské v Lucku bylo ve školním roce 1935-36 celkem 675 žáků. Ve školním roce 1936-37 to bylo 660 žáků a 20 učitelů,³⁶⁾ z nichž 3 byli službou přiděleni z Československa a měli plnou kvalifikaci v ČSR.

POČTY A KVALIFIKACE UČITELŮ

V Lucku vyučovali v letech 1933-35 celkem 3 učitelé, z nichž jeden byl z Československa (Josef Kredba), druzí dva čeští učitelé polské státní příslušnosti (farář Pařízek a farář Pospíšil) pocházeli z Volyně a byli řádnými diplomovanými učiteli podle polských požadavků. V Rovně vedle jednoho učitele z ČSR učili rovněž dva diplomovaní čeští učitelé polské státní příslušnosti. Ve Zdobunově učili kromě jednoho učitele z ČSR ještě další tři čeští učitelé polské státní příslušnosti, pocházející z Volyně.

Ostatní obecné matiční školy (Závidov, Novostavce, Újezdce, České Dorohostaje, Jezírko, Buršovka, Moskovština, Bocánovka, Omelanština a České Ozerany) byly jednotřídni a měly po jednom učiteli.

Z těchto deseti učitelů byli dva diplomovaní podle řádných polských předpisů, jeden byl kvalifikován podle československých požadavků a ostatní nebyli plně kvalifikovaní (tzn. byli buď z ruského učitelského ústavu, z ruského gymnázia, z ruského církevního učitelského ústavu, z polského gymnázia v Orlové apod.). Všichni učitelé byli národnosti české, státní příslušnosti polské. Ze 16 českých učitelů pocházejících z Volyně patřilo 12 k náboženství pravoslavnému, tři k evangelickému a jeden byl katolík.

Jelikož ve školním roce 1935-36 učitelé z Československa neobdrželi včas cestovní víza k pobytu na Volyni, nebyli ještě v listopadu po začátku školního roku na svých učitelských místech. Na českých školách v polské části Volyně tedy museli vypomáhat dobrovolní učitelé z řad krajanů. Obdobné potíže s nedostatkem kvalitních učitelů z Československa se opakovaly ještě další dva roky.

Polská vláda přispěla roku 1936 České matici školské v Polsku na soukromé české školy částkou 1 000 polských zlotých (což v přepočtu činilo přibližně 5 000 Kč), zatímco nesrovnatelně vyšší příspěvek z Československa činil zhruba 350 000 Kč ročně!³⁷⁾

36. Folprecht, J.: c.d., s. 116.

37. Srov.: Folprecht, J.: c.d., s. 114.

Hlavní činnost Matice se i nadále soustřeďovala na snahy obsadit české školy českými učiteli, vymoci státní podporu pro soukromé školy, posilovat české národní smýšlení atd.

Matice se rovněž soustřeďovala na dosazování českých učitelů na státní školy (tzn. nejen matiční) v českých osadách a prováděla kontrolu výuky českého jazyka na českých školách.

ČINNOST ČMŠ PO ROCE 1934

Po roce 1934 se začal zhoršovat vztah polských úřadů k ČMŠ a českému školství celkově. Nejen zvýšení nároků na činnost Matice ze strany školských úřadů, ale také skutečnost, že někteří čeští učitelé byli překládáni do nečeských škol a českým absolventům učitelství nebyla poskytnuta místa ve školách, mělo za následek postupný úpadek českého jazyka. Rušil se způsob českého vyučování na školách česko-polských, takže se z nich stávaly školy polsko-české s češtinou pouze jako vyučovacím předmětem, nebo se tyto školy zrušily a žáci přecházeli buď do škol čistě polských, či do škol v ukrajinských osadách, kde se následně učilo výhradně polsky.

Zakázány byly postupně sbírky pořádané ve prospěch Matice, které se již staly tradicí při svatbách, zábavách, křtinách atd., nesměl se již pořádat tzv. *Týden Matice*, během kterého se konaly finanční sbírky, zábavy a divadelní vystoupení s cílem posílit matiční fond a přispět tak k jeho další zdárné činnosti. Význam spolkové činnosti však zůstal mezi krajany zachován.

Kromě České matice školské a České besedy zde hlavní úlohu sehrávaly také zájmové organizace, jako např. Sokol nebo hasičské sbory, ochotnické divadlo, loutkářství a dále také český tisk (nejprve Hlas Volyně s redaktorem Antonínem Perným a později především Krajanské listy řízené Josefem Foitíkem).³⁸⁾

Avšak byl to především český učitel jako jeden z mála pilířů, na kterém stojí a s nímž padá mravní, společenský, kulturní a hmotný život české kolonie. Působil nejen jako vzdělavatel mládeže, která nejsnadněji podléhá asimilaci, ale často také jako iniciátor veškerého dění v obci a rádce v nejrůznějších otázkách.

Snahy o kulturní spojení s mateřskou zemí prostřednictvím knih, novin a časopisů znamenaly mnohdy až nadlidský výkon. Vyslechnout přání, vyřídit žádosti krajanů na nejrůznějších institucích (prodloužit pasy, vyřídit urgence, zjistit informace, zajistit splátky ...), organizovat odpolední kurzy, zájezdy, vést nejrůznější spolky atd., znamenalo být nejen učitelem a vzdělavatelem, ale také diplomatem, jednatelem, pokladníkem, referentem, poslíčkem, knihovníkem, *hromosvodem*, a dále ještě zvládat takové funkce, jako např. sbormistr, režisér, kapelník, cvičitel, dirigent a mnohdy i herec. Důležité postavení českých učitelů bylo nejzřetelnější především v letech 1941-1944 za nacistické okupace, kdy na Volyni působili jako hlavní organizátoři protifašistického odboje.³⁹⁾

Pod hlavičkou ČMŠ byly uskutečňovány finanční sbírky na odbojovou činnost a v květnu 1939 se zástupci volyňských Čechů přihlásili k československému zahraničnímu odboji. Tím vyjadřovali přesvědčení, že dojde k obnovení Českosloven-

38. Srov.: 25. výročí založení ČMŠ na Volyni. Věrná Stráž, III., 1948, č. 11, s. 7.

39. Srov.: Vaculík, J.: c.d., s. 42.

ska a nastane příležitost k reemigraci. V průběhu reemigrace pak pomáhali s organizováním transportů volyňských Čechů zpět do vlasti a po následném usídlení se činnost ČMŠ v Polské republice skončila.

ČESKÁ MATICE ŠKOLSKÁ V LUCKU

Zastavme se ještě u jedné z nejdůležitějších škol na Volyni, u školy ČMŠ v Lucku. Ačkoliv v tomto městě žilo pouze asi 80 českých rodin, v přilehlých obcích, jak již bylo uvedeno, bylo českých rodin podstatně více. Luck se sídlem Matice se tedy stal centrem českého života a veškerého spolkového dění. Je proto namístě podrobněji se zmínit také o české matiční škole v Lucku, která patřila mezi největší na Volyni a svým způsobem byla vzorem ostatním matičním školám.

První starostí Odboru ČMŠ v Lucku bylo založení finančního fondu, který by pomohl otevřít a v začátcích udržovat matiční školu. Druhou starostí bylo vyhovět všem náročným požadavkům na školní prostory a nalézt vhodnou místnost pro vyučování.

Školní vyučování začalo dne 3. ledna 1929 pod vedením paní Kučerové, učitelky z Československa. Vyučování probíhalo nejprve v domě pana Václava Bečky na Wojewódzkiej ulici, kam se na začátku roku 1929 přihlásilo do tří postupných ročníků celkem 17 dětí z Lucka a okolí. Tento den se stal památným v historii luckých Čechů, neboť to byl den, kdy šly poprvé české děti do české školy. *Mnohá matka, ač plna radosti, slzela, když vypravovala své dítě do té školy, do které jí nebylo dopřáno chodit.*⁴⁰⁾ Jelikož zařízení školy si vyžádalo značné finanční náklady a odborová pokladna se rychle vyčerpávala, bylo nutné hledat další způsob zajištění zdárného chodu školy. Stav odborové pokladny byl na čas zajištěn díky peněžní sbírce, která byla podniknuta mezi krajany a vynesla 1 200 zlotých. Další finanční částkou přispěl i místní ochotnický spolek nastudováním divadelního představení, jehož výtěžek rovněž byl věnován ve prospěch školy.

Po čtyřměsíčním vyučování měly děti na školní besídce dne 6. května 1929 předvést, čemu se naučily a co již dovedou. Nacvičeno bylo několik českých písní a tanečků, a aby mělo všechno opravdový národní ráz, pořídily si děti dokonce i kroje. Význam celé akce vzrostl tím, že jí jako čestný host navštívil také Dr. Girs, československý vyslanec ve Varšavě.

Šlo o vůbec první vystoupení žáků české školy před veřejností, a proto je vhodné zmínit, že dopadlo nad očekávání dobře a bylo oceněno bouřlivým potleskem.⁴¹⁾

Tradice českého divadla byla na Volyni velmi populární, divadlo se hrálo prakticky v každé početnější osadě. Divadelní představení, byť i sebechudší po stránce umělecké, mělo mezi krajany neocenitelný význam jak z hlediska kulturního, tak i národního. Jak již zmiňuje Dr. Folprecht, vedle české školy a české knihy mělo divadlo největší zásluhu na čistotě mateřské řeči na Volyni, že to byl jeden z hlavních činitelů, díky kterému volyňští češi nepodlehli asimilaci.

Není možné uvádět zde podrobně výčet všech sebraných divadelních her, ale je vhodné alespoň se zmínit, že podle odborové kroniky divadelního souboru v Lucku měli největší zásluhu na rozvoji divadla krajané Poláček a Damašek. Divadlo

40. Folprecht, J.: c.d., s. 110.

41. Hubal, V.: c.d., s. 13.

hrály děti ve školách, ale také dospěli v ochotnických divadelních spolcích. Význam českého divadla stoupl na lucké scéně později ještě o to více, že bylo možné hrát na vlastním jevišti s vlastním, na zdejší poměry kvalitním vybavením.⁴²⁾

Na začátek školního roku 1929-1930 bylo plánováno otevření čtvrtého postupného ročníku, a proto se hledala pro školu větší místnost, neboť počet žáků pochopitelně stoupl. Během letních prázdnin byla nalezena místnost v domě v ulici Boleslava Chrobého, kam se škola přestěhovala. Školní rok byl zahájen 3. září 1929 v nové velké, světlé místnosti, kde na vyučování čekalo 32 dětí. Větší počet žáků přinášel nejen nové radosti, ale i nové starosti, především finanční.

O prázdninách pak byly hledány ještě lacinější prostory pro školu. Důvod byl smutný a prostý. Rodiče dětí, postižení celosvětovou hospodářskou krizí, nemohli přispívat na školu více než 5 zlotých měsíčně, a proto byla pronajmuta levnější místnost na předměstí Krásné u krajana pana Holečka.⁴³⁾

Počet žactva byl v této době již dost značný. Jen ze samotného města navštěvovalo školu přes 40 žáků. Tento počet je možné vysvětlit tím, že Luck tehdy postrádal vhodné školní budovy a škol soukromých i státních bylo tehdy také málo. Proto otevření české školy v Lucku bylo věcí všeobecně vítanou. Existovala tak vhodná škola, kam bylo možné děti posílat, a tak je chránit před negramotností. Ovšem ani v lacinějších prostorách v Krásném se škola v počátcích neobešla bez značných potíží. Vzhledem ke světové hospodářské krizi, která pochopitelně dolehla i na Volyň, se celkový počet žáků na škole velmi rychle snižoval. Další příčinou menšího počtu dětí bylo přestěhování školy ze středu města na předměstí a dále skutečnost, že mnoho žáků přestoupilo do škol polských, neboť na těchto školách se nemusely platit školní poplatky. Situace se zhoršila natolik, že této (v té době nejmladší) mateřské škole na Volyni hrozila vážná krize až zánik. Ve třetím roce trvání školy nebyly zakoupeny ještě žádné vyučovací pomůcky kromě několika dějepisných obrazů, poněvadž jen stěží se zaplatily nutné potřeby k udržení provozu školy.

Koncem září 1931 navštívil luckou školu během svého pobytu na Volyni Dr. Josef Folprecht, ministerský rada z Prahy, aby se přesvědčil o smutném stavu nejen této české mateřské školy, ale českého školství vůbec. Jelikož finanční situace školy se i nadále zhoršovala a ani divadelní představení a jiné zábavy již nepřinášely žádoucího zisku, začalo se velmi vážně uvažovat, jestli se škola bude i nadále udržovat, nebo jestli je vhodnější ji zavřít.

Vydání na školu se zvětšilo ještě tím, že musela být přijata ještě jedna učitelská síla na vyučování polštiny, neboť paní učitelka Kučerová, jež vystudovala v Československu, polský jazyk neovládala.⁴⁴⁾

Nakonec se sešla valná schůze odboru ČMŠ, na které se mělo rozhodnout o dalším osudu školy. Ačkoliv vlivem krize většina krajanů upadala do jakési apatie, byla přece snaha o udržení české školy a českého národního povědomí silná. Svědčí o tom zejména usnesení z této schůze, že přes všechny stávající těžkosti se škola udržovat bude. Na její zabezpečení věnoval majitel pivovaru Václav Zeman 500 zlo-

42. O ochotnickém divadle velmi pěkně in: Krejčí, R.: Ochotnická scéna v Lucku. In: Deset let české školy a Odboru ČMŠ v Lucku (1929-1939). Luck 1939, s. 30-33.

43. Srov.: Hubal, V.: c.d., s. 14.

44. O kritickém stavu školy více in: Hubal, V.: c.d., s. 15.

tých a byla podniknuta veřejná sbírka ve prospěch školy, která vynesla 379 zlotých. Tímto obnosem byly zaplacený dluhy Odboru za uplynulý školní rok.

Počátkem školního roku 1931-32 byl učiněn další krok k úspornému hospodaření. Propuštěna byla dosavadní učitelka paní Kučerová a na její místo nastoupila slečna Balabuchová, která ovládala rovněž polštinu a nemusely být tedy vydržovány dvě učitelké síly.⁴⁵⁾

I v tomto roce se škola z úsporných důvodů opět, již počtvrté, stěhuje. Tentokrát do středu města do ulice Zacisze. I zde však byla škola s velikými potížemi udržována. Nájemné se neplatilo třeba i tři měsíce, učitelka dostávala plat nepravidelně, městské poplatky, jakož i pojištění učitelce se neplatilo několik let.

Aby byly zabezpečeny nejnútnejší výdaje, nacvičovali žáci různé divadelní hry, se kterými pak jezdili do sousedních osad, aby se tak vydělalo alespoň na měsíční plat učitele.

Dobré jméno školy se však rychle šířilo po celém okolí, a tak žactva přibývalo. Ve školním roce 1932-1933 již opět dosavadní prostor pro školu nestačil, a tak byl hledán nový byt.

V této době se již ujal předsednictví odboru ČMŠ pan Josef Malínský, jehož přičiněním ožila myšlenka postavení vlastní školní budovy. Dne 20. 3. 1932 členská schůze ČMŠ zplnomocnila pana Malínského k vedení počátečních prací při stavbě vlastní školní budovy.⁴⁶⁾ Škola měla mít dvě prostorné učebny s pěkným sálem a byty pro dva učitele.

Z ulice Zacisze byla mezitím škola opět z úsporných důvodů přestěhována zpět do ulice Boleslava Chrobého, kde se poměry už druhým rokem začaly značně lepší. V roce 1933 byla tato česká škola v Lucku rozšířena na pětiřídku se dvěma učiteli a přibrána byla ještě jedna místnost v téže budově.⁴⁷⁾

Stavba nové budovy byla v této době již úplně aktuální, sbírka pro stavbu školní budovy vynesla 838 zlotých a ústředí ČMŠ přislíbilo dar 3 000 zlotých. Zmíněný majitel luckého pivovaru Václav Zeman nabídl ke stavbě nové budovy parcelu za říčkou Sapajlówkou za pivovarem. Když však už byl veškerý materiál téměř svezzen a základy skoro položeny, byly stavební práce přerušeny a následně zakázány. Důvod byl ten, že magistrát města Lucka žádal zajištění přístupu k pozemku buď překrytím říčky od pozemku až na ulici Pilsudskiego, nebo prokopáním cesty ve stráni. Vyhovět této žádosti by vyžadovalo velkých finančních nákladů, a proto bylo od další stavby upuštěno.⁴⁸⁾

Po krátkém čase Matici nabídl pan Eliáš Kronštejn nedostavěnou jednoposchodovou budovu. Přestože toto místo plně nevyhovovalo požadavkům školní budovy, objekt se zakoupil. Materiál svezzený na výstavbu první budovy byl použit na stavbu druhé a pozemek darovaný panem Zemanem se zpeněžil. Další vydatnou finanční pomoc poskytl Spolek Komenský v Praze, bez jehož pomoci by škola pravděpodobně dostavena nebyla.⁴⁹⁾

Léta 1930-1933 byla ve smyslu materiálním pro českou školu v Lucku nejkritičtější, avšak i přes značné potíže si Češi dokázali svou školu udržet.

45. Srov.: Hubal, V.: c.d., s. 16.

46. O nové budově podrobněji in: Hubal, V.: c.d., s. 16.

47. Malínský, J.: c.d., s. 7.

48. Karas, F.: *Obrazy z českých osad v Polsku*. Spolek Komenský Praha, Praha 1935, s. 12.

49. Malínský, J.: c.d., s. 8.

Poněvadž žáků stále přibývalo, bylo nutné ve školním roce 1933-1934 zvětšit i počet učitelů. Ředitelem školy byl jmenován Josef Kredba, učitel z Československa, který předtím působil na státní škole v Kupičově. Vyučování pravoslavného náboženství bylo svěřeno faráři Pařízkovi a evangelické faráři Pospíšilovi z Boholub. V témže roce přijel do Lucka vzácný host z Československa, Dr. František Karas z Ministerstva školství a národní osvěty v Praze. Při návštěvě školy se podrobně informoval o všech potřebách školy, o hospodářských a sociálních poměrech české menšiny v Lucku a slíbil škole materiální pomoc. Škola obdržela z ministerstva různé školní pomůcky, zejména obrazy a mapy.

Slavnostní předání budovy ČMŠ se konalo dne 27. října 1935 za přítomnosti zástupců ústředí ČMŠ, odboru, rodičů a dětí. Program vyplnil pěvecký sbor z Boratína a žáci školy. *Slavnost byla dojemná a v historii volyňské menšiny vzácná. Nadšení a láska k mateřské řeči plynula z projevů účinkujících a vyzařovala z očí obecenstva přeplněného sálu.*⁵⁰⁾

Pětiletá škola ČMŠ v Lucku, umístěná v budově Matice, zahájila vyučování v nově postavené budově ve školním roce 1934-35. Docházet sem začalo celkem 150 žáků, které vyučovali 4 učitelé. V témže roce se začalo pomýšlet na rozšíření školy na sedmitřídku, a tak v roce 1937 došlo k nástavbě druhého poschodí, čímž škola získala další místnosti.⁵¹⁾ Vyučovalo se již jen na jednu směnu, a ne jak tomu bylo dosud, že z nedostatku školních místností se muselo vyučovat na dvě směny.

Do tamější školy chodily české děti i z dosti vzdálených vesnic, neboť právě z této školy, jako z výše *organizované školy*, byl možný přestup do škol vyšších. V sedmi postupných ročnících zde vyučovali kvalifikovaní učitelé, a to 5 řádných a 3 zastupující.⁵²⁾ Ve školní budově se nacházela mimo jiné i školní knihovna se 111 svazky knih a dvě kanceláře Matice a dále byl ve škole vybudován sál s pěkným jevištěm, který přitahoval nejen krajany z města, ale i ze sousedních českých osad. Tato škola měla velmi pěkné okolí, neboť se nacházela na nejvyšším místě ve městě, v zahradních čtvrtích, takže vyučování probíhalo v klidném prostředí a při plně otevřených oknech v letních měsících.

Mimo to měla tato škola svůj vlastní internát pro děti ze vzdálenějších osad. Pro tyto děti bylo zajištěno ubytování i mimoškolní péče. Myšlenka otevření školního internátu se zrodila s otevřením 5., 6. a 7. postupného ročníku v roce 1934, kdy se do české školy v Lucku přihlásilo velké množství dětí z okolních vesnic.

Rodiče, děti i učitelé byli s provozem internátu i přes časté stěhování za vhodnějšími prostory velice spokojeni, což potvrzoval i výrok paní vychovatelky Janatové, totiž že české dítě patří nejen do české školy, ale i českého internátu.⁵³⁾

Ize konstatovat, že postavení české školy v Lucku mělo svůj význam v rozšíření znalosti českého jazyka a prohloubení českého národního povědomí u generace nejmladší, ale i té nejstarší. Její význam tkvěl také v reprezentaci české menšiny na Volyni. V neposlední řadě to byla právě matiční škola v Lucku, která se stala jakousi kulturní propagátorkou češtví na Volyni.

50. Srov.: Hubal, V.: c.d., s.19.

51. O sedmitřídce podrobněji in: Malínský, J.: c.d., s. 8.

52. Karas, F.: c.d., s. 9.

53. Janatová, M.: Český internát v Lucku. In: Deset let české školy a Odboru ČMŠ v Lucku (1929-1939). Luck 1939, s. 22.

Resumé:

Die Arbeit von Ilona Moravcová macht uns mit der bisher wenig bekannten und vergessenen Problematik des tschechischen Schulwesens in Wolynien bekannt. Die Autorin konzentriert sich hier auf die Periode der Jahre 1921-1939, also auf die Periode von der Teilung Wolyniens zwischen sowjetisches Russland und Polen, bis zum Ausbruch des zweiten Weltkrieges.

In der Einführung der ganzen Arbeit ist kurz und treffend die allgemeine Problematik der Arbeit aufgezeigt, so dass sich auch der normale Leser dessen bewusst wird was

Wolynien ist, wo sich dieses Gebiet befand und warum die tschechischen Emigranten hierher kamen. Nachfolgend befasst sich die Autorin bereits näher mit der Problematik. Das Milieu Wolyniens war für die Tschechen in kultureller und wirtschaftlicher Hinsicht wenig reif, darum in der Bemühung, sich der nationalen Assimilation zu wehren, war ihre erste Bemühung, das selbständige tschechische Schulwesen zu errichten.